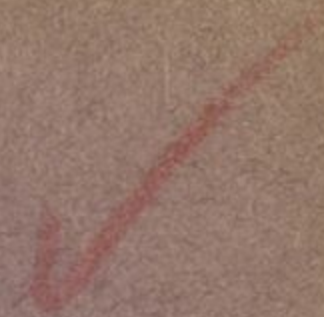

100922

6.

3. "Kamika, Sec. pramoj."

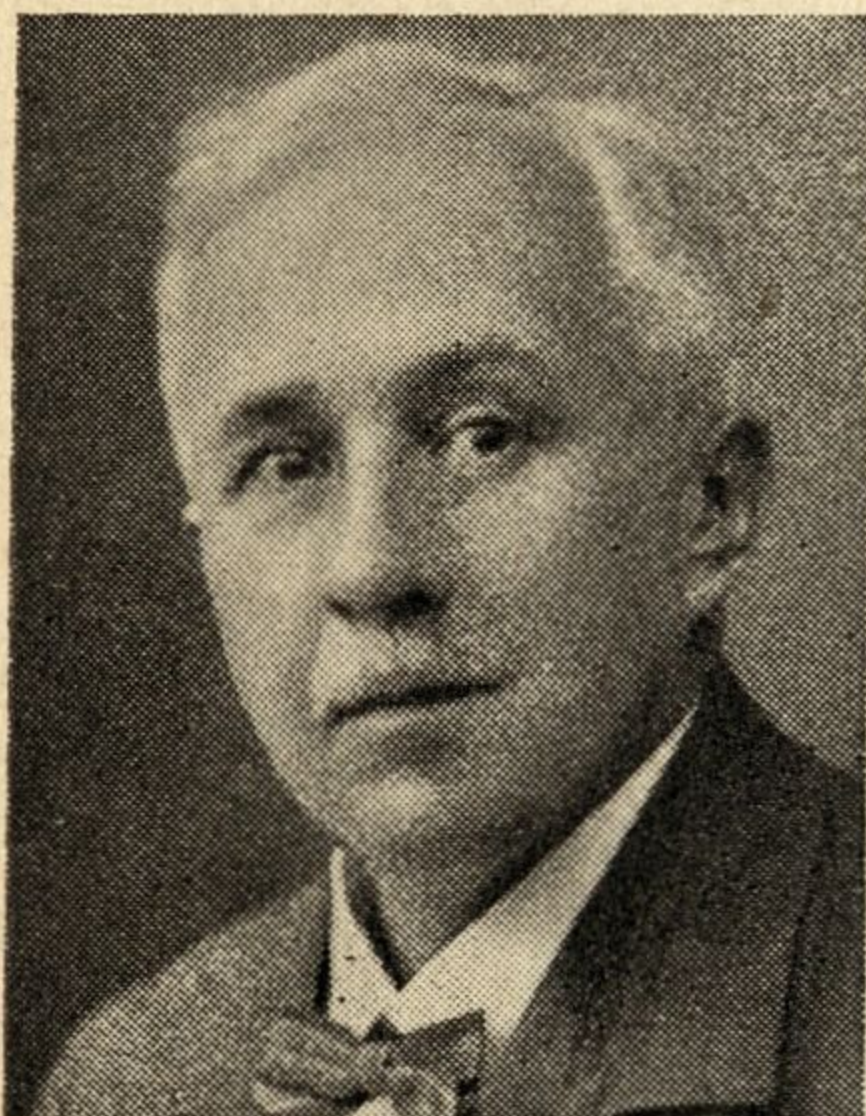
Gov. Dr. Brumner
je spomin
na nečytku razgovore!

6.8. 1944.

M. Lami

K. Pyrah

»NA POT — ŽIVLJENJU NAPROT!«

Iz svoje, v širši obmer (petdesetih poglavij) zasnovane, lahko bi dejal življenjske izpovedi o vzgojevanju in obrazovanju človeka, ki je v zadnjih letih dobivala dokončno podobo, ter bo krščena v duhu in resnici Župančičevega stiha, razgrinjam, ustrezajoč želji Zbornikovega uredništva, dvoje, troje poglavij, oz. njihovih delov. Razgrinjam jih, da beroč to izpoved, kolikor toliko vidiš »glavo in srce« otroku mojega duha, ki je sicer že krepko na svetu, a še nima krušnega očeta, da bi ga peljal pred slovensko javnost.

1. Iz Predgovora.

Temelji te knjige so znanstveno vkopani, toda ne suhoparno. Kajti vprašanja, ki se obravnavajo v njej, imajo tako različen in pa vsestranski zasnovan stržen, da ne preneso zgolj suhoparne učenosti, ako naj bralcu živo sežejo v dušo. Zato miselna stavba, ki tukaj stopa predte, ni le kako polaganje suhih »dejstev« enega do drugega ali vrh drugega, temveč v takšen pravec usmerjeno gledanje kulturnega življenja, njegovih ciljev in poti, ki ne zadovoljuje samo hladnega razuma, ampak skuša ustreči še zahtevkom bralčevega srca in značaja. To menim, kar je v mislih Milanu Vidmarju, ko naglašča (v »Veletransformatorskih problemih«, Predgovor), da ima i tehnika — »svojo poezijo in filozofijo, brez katere tehnik ne more živeti«. In zakaj to ne bi veljalo tudi za vse tiste, ki si prizadevajo najti odgovor na velevprašanje, kako bi se dal iz človeka, kot je danes — napraviti človek, kakršen bodi v bližnji bodočnosti!

2. Iz uvodnega poglavja »Kam plovemo?«

Svoje slovite »Podobe iz sanj«, ki je v njih izredna mera življenjske modrosti in so vzete »iz dna« človeške duše, je Ivan Cankar napisal v »letih strahote« (1914—1917). Napisal pa jih je — »za ogledalo težkih dni in za spomin«. Za ogledalo, češ, ljudje božji, berite in storili boste vse, da »leta strahote« nikdar več ne pridejo. Za spomin sebi in vam, se pravi za spodbudo k novemu, čim lepšemu in bogatejšemu življenju ob misli na »leta strahote«.

Ni še preteklo četrto stoletje, kar je Cankar ljudem razodel svoje »Podobe iz sanj«. A vrstniki rajnega Ivana moramo, Bogu bodi po-

toženo, reči, da so nova, sedanja »leta strahote« kot noč in dan, če jih postavimo ob tiste, ki nam jih je on prečudovito naslikal — za ogledalo in spomin.

Ivan Cankar je svojo dobo svetovne vojne točno krstil za »leta strahote«. Mi sedanjiki pa bi lahko pač z mirno dušo rekli, da živimo v — »obsedeni« dobi, ko kar nehote vzdihneš za pesnikom, da —

manj strašna noč je v črne zemlje krili,
kot so pod svetlim soncem sužnji dnovi.

In kdo neki ne bi najiskreneje želel, naj nikdar več ne pridejo nad človeka in človeštvo ne »leta strahote« in ne sedanja bestialnost! A bo li beseda naših želja tudi postala meso, pa največ zavisi od tega, koliko vsakdo izmed nas in pa vsi skupaj premoremo — vere v človeka. To je v človeka, ki je pripravljen, sam sebe, kakršen sem in — si, zamenjati s takšnim, kakršen bi moral ter tudi mogel biti.

A malodušje v stran! Kulturni zgodovinar svetovnega slovesa J. Huizinga (Leyden) je l. 1935. objavil knjigo s temačnim naslovom »V senci jutrišnjega dne«, kjer deva na rešeto kulturno stisko svoje sodobnosti. Pisec resno vprašuje, ali se ne nahajamo že sredi v barbariziranju, zlasti glede na to, da ni več tistega ravnotežja med stvarnimi in duhovnimi vrednotami, ki se »kultura« ne da misliti brez njega.

Toda Huizinga je kljub vsem usodno težkim simptomom sodobne kulturne krize — optimist, ker ima njegov optimizem srčno koreniko v veliki ugotovitvi kulturne zgodovine, češ — vedno je bilo tako, da so ob velikih preobratih svetovnega dogajanja privreli na dan novi, dotlej prikriti viri človeških sil.

3. Trojica mojih vzgojnikov brez vzgojniške diplome.

Dr. Anton Korošec. — Zunaj sneg kakor o sredozimcih. In v gorki, slavnostno okrašeni zbornici ljubljanske univerze se je v nedeljo, 17. decembra 1940, vršila slovesnost, kakršne so v življenju univerz zelo redke. Predsednik senata dr. theol. Anton Korošec je prejel diplomo častnega doktorja juris.

In meni je misel ves dopoldan uhajala nazaj v tiste čase, ko sva bila z jubilarjem še gimnazijca v Mariboru in gojenca v tamkajšnjem dijaškem semenišču. Pa še tegale dogodka sem se kaj živo spomnil:

Kot petošolski pubertetnik sem tovariša Korošca, ki je bil v gimnaziji dva razreda pred menoj, v dijaškem semenišču pa tisto leto knjižničar, nekoč ob sobotnem izposojanju knjig prosil za Jurčičevega Desetega brata. Pa Korošec resno odkloni, češ: to še ni zate. In sem se vdal brez ugovora, celo brez žale misli v duši. A ne zato nemara, ker je tiste krati bil višji gimnazijski razred spoštovan od nižjega ter smo se prvošolčki spoštljivo odkrivali pred bradatimi osmošolci. Marveč iz tegale razloga!

Na proslavi dvajsetletnice univerze Kralja Aleksandra I., ki se je po svečani promociji na veliko obhajala v unionski dvorani, je »dr. in dr. honoris causa« Anton Korošec med svojim govorom rekel pomenljive besede, da so profesorji »življenje in duša« univerze. A kot gimnazijec višjih razredov je naš slavljeneec bil življenje in duša takratnih dečakov pa mladcev v dijaškem semenišču, ki je tedaj med svojimi gojenci imelo dokajšnje število brihtnih glav. Reči hočem, naš tovariš Korošec ni bil samo čeden »fant«, ampak je užival med nami neobičajen »respekt« — zato, ker se je iz njegove besede in iz njegovega nastopa neutajljivo in krepko oglašala voditeljska nota. —

Dr. Ivan Mlakar. — Zame je bila »usoda« v odločilnem pomenu, da sem od 3. do 8. razreda bil gojenec dijaškega semenišča v Mariboru. Ker pa se je izbiranje vedno mnogoštevilnih prosilcev za sprejem v zavod vršilo po precej strogem merilu, me je razen skrajne potrebnosti (bil sem kar standardni nemanič) priporočil in mi vrata odprl ta moment, da sem kot drugošolec mariborske gimnazije pokazal dovoljno mero sposobnosti za nadaljnji študij. A na moč važno je bilo zame, da sem z vstopom v dijaško semenišče temeljito izpremenil »zrak«, zapustivši svoj dotedanji »svet«, v katerem sem kot »dijak prosjak« bil malo preveč samosvoj gospodar ter se zato tudi nisem v prvem razredu posebno odlikoval.

Vir »novega življenja« pa mi je tedaj, ko sem kot semeniščan hkrati čedalje bolj postajal pubertetni »pegaz v jarmu«, ni bilo le 45 sogojencev, ampak tudi »hišni red«, ki ga je s stoodstotno pravšnostjo v življenje presajal ravnatelj zavoda dr. Ivan Mlakar, profesor dogmatike v mariborskem teološkem učilišču. Ta mož, s ptujskega polja doma, ki je v mariborski javnosti kot pravi gentleman imel velik ugled, je name in na vse gojence učinkoval kot resničen »vzgojnik in pol«. Šele mnogo let pozneje, ko sem že globlje razmišljal o pedagoških vprašanjih, se mi je razodelo, od kod neki je utegnil prihajati mogočni vpliv Mlakarjevega vodstva: ta mož je pač poznal globoko resnico, ki je premnogim vzgojnikom, zlasti šolnikom, žal neznana. Je to predragoceno spoznanje, da tistemu, ki naj mladino vodi z uspehom, ni treba — vsega videti in slišati. In za to vzgojniško modrost so mu naše mlade duše takrat pač bile iz prirodnega čuta hvaležne, pozneje, ob lastnih življenjskih izkušnjah, pa iz polnega uvidevanja in prepričanja. Velika mera pametno mišljene svobode (ne modernjaške »sproščenosti«) in pa očetovske ljubezni sta nam bili čudovito darilo iz Mlakarjevih vzgojniških rok in ust. Koliko osebno-individualnih ali iz vsakdanjega sožitja rojenih »afer« in še češče aferic je rajni Mlakar znal tako obzirno in prav zato tem učinkoviteje s primerno besedo za razmišljanje poravnati — po večerni molitvi v tistem somraku domače kapelice!

Kadar mi sedaj tako ali tako pridejo v misel trije »L« iz Pestalozzijevega pedagoškega evangelija (Licht, Liebe, Leben), se rad in pa hvaležno spomnim dr. Ivana Mlakarja. —

Pater Ludwig. — Pa še tretjega duhovnika se iz svojih »nerodnih let« občudujoč spominjam. Bil je to frančiškan P. Ludwig, dobrodušen tirolski Nmec in bojda bivši visok plemič, v tedanjem Mariboru zelo obražtan spovednik. Tudi v dijaško semenišče je kraj drugih duhovnikov prihajal nekajkrat na leto spovedovat. Jaz sem se kot »ubogi grešnik« njega držal in sem kot sedmošolec doživel tole. Po končani spovedi me še klečečega P. Ludwig vpraša, kaj name ravam postati. Odgovoril sem, da — duhovnik. Toda častitljivi mož me pogleda ter, čeprav se vsaj po svoji sodbi nisem ničesar »takega« pri spovedi obtožil, reče: »Vi ne boste nikoli duhovnik.« Ob njegovih besedah sem se tistikrat zamislil, a danes tiho pravim: bil je poznavalec ljudi po volji božji — nemara celo brez vsakršne učenosti!

4. Vzgajanje človeka se mora pričeti še pred njegovim rojstvom in — spočetjem.

Sedaj ga med nami menda ni očeta in tudi ne matere, ki bi še dvomila, da je njun otrok od njiju podedoval te in te lastnosti svojega duha ali telesa. A to se pravi: če bi si n. pr. ogledali vse desetletnike v Ljubljani, dečke in deklice, se bo pokazalo, da se v šolskih uspehih do skrajnosti razlikuje ta od onega (odličnjak, povprečnik, nesposobnež); toda le kakih 5% izmed teh tisočero otrok »zna« in »zmore« to pa ono zategadelj, ker so štiri leta (ali več) obiskovali šolo — a ostalih 95% je normalnih, oz. nad- ali podnormalnih glede na šolski uspeh zato, ker s o svojo nadarjenost ali nenadarjenost podedovali. Pa tudi izmed telesnih sposobnosti teh otrok je le do 5% takih, da niso podedovane, ampak pridobljene.

In tako ne drži več mnenje 17. stol., da je otrokova duša nepopisan list, ki oče ali mati, učitelj, duhovnik itd. lahko nanj »piše« po mili volji. Prej bi se dalo reči, da otroška duša nalikuje eksponirani fotografski plošči, ki se ti sicer dozdeva prazna, pa v resnici vsebuje mnogo kemijskih energij ter lahko pokaže, če z njo prav ravnaš, silno bogastvo najrazličnejših možnosti.

Če pa je stvar taka, tedaj se mora zelo izpremeniti dosedanje naziranje, po katerem naj bi se telesna in duševna rast otroka šele po rojstvu pričela negovati na tistih razvojnih stopnjah, ko mu pravimo: dojenček, dete, malček. In obseg vzgojniškega delovanja se pač silno razmakne — še v čas onih devet mesecev, ko človeško bitje prečudežno nastaja pod materinim srcem, ali pa celo v čas, ko otrokov bodoči oče in mati šele snujeta zakonsko zvezo ali pa nezakonsko »razmerje«.

In po tej »pedagoški pokrajini«, ki nam je vse doslej bila dokaj zavita v temo, je z izrednim žarometom duha, ženskega duha, pred nekaj leti v širino in v globino posvetila knjiga z naslovom »Vzgajanje pred rojstvom«.² To knjigo, ki je prava zakladnica »dragocenih misli o ljubezni pa zakonu in pravilni vzgoji za eno in drugo«, je ustvarila

² Paula Messer-Platz, Vorgebutliche Erziehung. Mit einem Vorwort von Professor August Messer. 1932.

gospa Paula Messer, a njen mož, znani filozof in pedagog August Messer, je knjigi napisal zelo poučen predgovor.

V predgovoru se opravičeno naglaša, da je ta knjiga velikopotezen načrt, ki orje ledino glede na oblikovanje človeka še pred njegovim rojstvom. Osrednje vprašanje tega načrta da se glasi: kakšno podobo bi moralo imeti »zakonsko življenje« in »ljubezen« med očetom pa materjo, ako se naj postavijo trdni temelji za »vzgojo pred rojstvom«? in še posebej se v predgovoru poudarja tole: »Literatura o ljubezni in zakonu je res da silno bogata, toda po večini so jo napisali možje. Zato pa ji je nujno treba, da jo dopolnijo ter tudi popravijo ženske s spisi, ki prihajajo iz njihovega doživljanja, gledanja in čutenja.«

In kdor bi hotel danes, ko stojimo na malo pa na veliko pred usodnim Hamletovim vprašanjem »biti — ne biti?«, zares doumeti, zakaj naj bi se vzgajanje in obrazovanje otroka pričelo še pred njegovim rojstvom ali celo pred njegovim spočetjem: zanj ni zanesljivejšega izhodišča, kakor da si najprej točno ogleda, kaj sodi o pravih odnosih med roditeljema Paula Messer v svoji knjigi, ki je doslej edinstven kulturni pojav s te plati.

5. Kdo je sposoben za srednjo šolo in kdo ni?¹

Kaj se pravi nase jemati odgovornost, da mlademu človeku, ki hoče iti »študirat«, zanesljivo označiš, »kam drži na desno cesta, kam na levo pot«, je Albert Huth (»Exakte Persönlichkeitsforschung«, str. 151) točno povedal v tehle stavkih:

Srednje šole bi naj bile izbirajoče šole, kamor se smejo sprejemati samo zares nadarjeni dečki in deklice. Učenec, ki je bil v ljudskošolskem razredu dober poprečnik, še nikar ni treba, da bi bil primeren za sprejem v kako srednjo šolo. Ne da se niti s pedagoško-psihološkega niti s socialnega stališča zagovarjati, če se pri sprejemanju v srednje šole milo postopa ter se šele pozneje izločijo tisti, ki niso za študij sposobni. — Tipi naših srednjih šol: gimnazija, realna gimnazija in višja realka so po vsem svojem ustroju pripravnice za visoko šolo. Kdor že izpočetka ne namerava študirati, naj vobče ne bi stopil v srednjo šolo. Iz tega pa sledi, da moramo na vse načine poskušati, da se že pred začetkom srednje šole izvrši stroga izbira v resnici kar najbolj nadarjenih učencev. — Osmi razred srednje šole bi naj imel isto število učencev kakor prvi! Zato je glede desetletnikov pred začetkom srednje šole treba previdne prognoze, da se najdejo i tisti, ki bi sicer prva dva razreda srednje šole gladko prehodili, potem pa bi morali obnemoči, ko v 3. in 4. razredu nepravilni (grški) glagoli ali matematika zahtevajo kaj več. Potrebno je spoznati take učence, ki samostojno izvrše tudi storitve, ki jih niso vajeni, zlasti takrat, če jim je v ta namen odmerjeno le malo časa.

¹ Iz obširnega poglavja »O izbiranju izredno nadarjenih učencev«.

A kje vzeti tako natančen separator, da bi točno ločil zrno od plev ter morda še i poiskal izredno nadarjene glavice? V najnovejšem času se tudi izbiranja te vrste loteva psihotehnika in v ta namen preizkuša inteligentnost otrok s »testi« (primerno prikrojenimi vprašanji. Toda »inteligentnost« se ne sme zamenjavati z »nadarjenostjo«!

Za nadarjenega velja tisti učenec ali učenka v vsake vrste šoli, ki zmore, kadar je recimo vprašan ali pa v šolski nalogi to, česar tovariš ne zmore v toliki meri. Zato pa si znanstveno preučevanje nadarjenosti načelno prizadeva dognati, kakšne so lahko razlike glede na mero človeške zmogljivosti v šoli in tudi pozneje v življenju. Ne samo razumska izvirnost torej, marveč tudi zanesljivost pri delu, zaupanje vase in pa volja do stvarnih, se pravi ne le izpitnih uspehov, so po takem bistvena svojstva nadarjenosti.

Odnos med tem, kar otrok zmore v šoli, in pa med njegovo inteligentnostjo ni tako trden, da bi dober učenec hkrati moral biti nadpoprečno inteligen. Šolski uspeh namreč ne zavisi samo od učenčeve inteligentnosti (gibčnosti duha ali »razumnosti«), ampak tudi še od drugih faktorjev, ki jih lahko poleg inteligentnosti deluje kar daljša vrsta: dober pomnež, zanimanje, pažnja, pridnost, čut dolžnosti, smisel za socialno uvrstitev, reden šolski obisk, trdno zdravje, urejen dom in morda še kaj. (Ta moment upravičeno naglašava M. Kesselring, *Intelligenzprüfungen und ihr pädagogischer Wert*, str. 48). Prav posebej pa — »urejen dom«!

Kdo naj srednji šoli izbira ali prebira učence in učenke glede na tisto mero nadarjenosti, ki jo ta šola brezpogojno potrebuje za svoj kulturni cilj, to je Max Zollinger, reči moram, klasično povedal v svojem delu »Hochschulreife. Bestimmung und Verantwortlichkeit schweizerischer Gymnasien« (1939). Avtor zasluži, da mu prisluhnemo, ker nimamo nemara pred seboj le akademskega teoretika, ampak hkrati človeka, ki vsebino svojemu globoko segajočemu razpravljanju zajema naravnost iz socialnega, psihološkega, biološkega, kulturnega bitja in žitja srednje šole.

Posebno jezikovne sposobnosti, naglašava Zollinger, se s testi ne dado nikoli ter niti približno tako zanesljivo in tako brž ugotoviti kakor ob tem, kar kdo jezikovno zmore; koliko je otrok na pr. sposoben se učiti tujih jezikov, ali bo zlasti še kos težavni latinščini, se zgolj s testovnim preizkuševanjem nikakor ne da naprej za trdno povedati. Tudi matematične zmožnosti se zanesljivo pokažejo le ob reševanju matematičnih nalog. In če se je ugotovilo, da si v 7. in 8. razredu kake gimnazije testovna in pa šolska zmogljivost učencev malo ustrezata med seboj, to je, da so slabi učenci glede na testovno zmogljivost dosegli več točk ko v šolski zmogljivosti, to še ne dokazuje, da bi testovna preizkušnja bila za resnično stopnjo inteligentnosti odločilnejša od šolske zmogljivosti. Ako bi hoteli to dognati, tedaj bi moralo biti mogoče, da rezultat testovne preizkušnje merimo ob taki diagnozi inteligentnosti, ki je absolutno trdna; a te ni.

Kar sveta resnost pa se glasi iz sledečih Zollingerjevih besed:

In najodločneje mora šola zavriniti psihotehnika, če si lasti pravico, da bi s svojimi sredstvi dajal veljavno sodbo o značaju preizkuševanca. Šola pozna iz vsakdanjega izkustva velikanske težave, ki zadevajo presojanje mladih značajev ter se prav posebno čuva, da bi kakor koli s te strani prenašlo označevala nastajajočo osebnost. Kljub vsemu spoštovanju pred odličnim poznavanjem človeka, ki je nemara dano preizkuševalcu, vidi šola v (psihološkem) presojanju značaja, ki mu je za osnovo največ štiri-urno opazovanje preizkuševanca, tolikšno prekoračenje mej, ki so potegnjene psihološkemu eksperimentu, da se etično ne da zagovarjati. (L. c. str. 119.)

Zollingerjev (in tudi moj) *ceterum censeo*: Šolski problemi so večinoma v najglobljem jedru — učiteljski problemi (str. 11). Zato je pravi instrument pri izbiranju učencev učitelj (str. 130). Kajpa ne pomeni beseda instrument tukaj nemara isto, kar mehansko postopanje. »To, kar učitelj tu ali tam vidi na vsakem učencu, je vsekdar le košček njegovega bitja, in tisto, kar tako ali tako o tem pove, zopet dojame samo delec tega dela. Podobno zdravniku mora učitelj biti vešč umetnosti, da iz posamičnega dela sklepa na celoto, da iz različnih poedinih pojavov, ki nastopajo bolj ali manj po naključju in jih lahko opazuje, zasluti bistvene, jih med seboj veže ter od tod dobiva pravilno podobo celega človeka« (str. 134). »Gimnazije so pri presojanju svojih učencev prepuščene same sebi. Odgovornosti za svoje odločitve ne morejo deliti s kako drugo instanco in je tudi ne valiti nanjo; še prav posebno pa ne gre, da bi si dale od zunaj predpisovati, katere učence smejo obdržati in katere morajo izločiti« (str. 120).

Sicer pa tudi izven šole zelo resni in upoštevanja vredni možje glede na psihotehnično presojanje ljudi priporočajo previdnost. Pred nekaj leti na pr. je izšla obsežna knjiga o človeku. Oče ji je znani sociolog W. Sombart ter jo imenuje »poizkus duhoslovne antropologije«. Sombart dvomi, da bi se bilo poznavanje človeka ob znanstveni pomoči kaj razmahnilo. »Mar je naša diplomatija boljša nego je bila v Richelieujevem času? Ali je šolski pouk izdatnejši, odkar je vpeljano preizkušanje nadarjenosti, to je, se li naši fantje in dekleta več naučijo nego prej? So li bolje vzgojeni ko prej? Ali so zakoni postali srečnejši? Se li ljudje bolje vladajo, ministri bolje izbirajo ko pa nekoč? Se kupčije vodijo točneje, vestneje, poštenje? Mar razumemo Hamleta ali Fausta bolje, odkar se osebnost znanstveno preučuje? Staviti ta vprašanja in mnogo podobnih, se pravi — jih zanikati.« (L. c. str. 127.)

6. Iz poglavja: »Poklicna šola za gospodinjske pomočnice«.

»Mesto« in pa »vas« je dvoje ko dan in noč različnih miselnosti! In ju toliko zblížati med seboj, da bo »prav« za dekle, ki

stopa v mestno »službo«, in pa za tiste, h katerim je prišla — to bodi naloga »poklicne šole za gospodinjske pomočnice«.

Ni lahka ta naloga. Toda nje pravilna rešitev je pogoj, če nam je do tega, da bi izginilo sedanje čestokrat že mučno stanje. Sedaj je namreč tako, da bi naj z ene strani mlada s kmetov, ker je pač najčesče uboga para in vsa »kmečka«: venomer molčala ter ubogala, stregla gosposkim ljudem, prenašala njihove muhavosti, kajkrat opravljala težko, včasih nič kaj čedno delo itd.; a z druge strani bi naj mestna rodbina, opravičeno ali ne, kar veljala za nekakšne izvoljence življenja, ki jim je predobro na svetu ter je zato pač edino prav, da služabnik temu primerno uredi svoje postopanje z njimi (se jim »ne dá«, misli najprej nase, jim tu ali tam ponagaja).

Če hočemo, da se prepad, ki tukaj zeva med »mestom« in pa »podeželjem«, zdravo zasiplje, je prvo, da izgine ponižujoči izraz »služkinja«, zato ker vsebuje zlokoben stržen: enim se od tod jemlje gospodovalnost brez konca in kraja, a drugim duševni strup zagrenelosti (ressentiment), obojim pa nič kaj prida rodeče — »bojno razpoloženje«.

Res izdatna priprava za gospodinjsko pomočnico pa je samo v tem, da ta postane deležna potrebne »obrazbe«: osnovne — poklicne — osebne. »Vse troje« bo morala dobiti!

»Osnovna obrazba« je v jedru tisti prvi stik s kulturnim življenjem naroda, ki se z njim pričinja kultiviranje človeka že v otroški dobi. Izhodišče temu kultiviranju bodi »domaćija« v najožjem pomenu besede; in na pravi način otroka uvajati v domačo kulturo je izredno lepa in kaj globoko segajoča naloga prav pojmovane ljudske šole. A ker je osnovna obrazba edino pravi temelj poklicni, zato bi »strokovno« oblikovanje kmečkega dekleta za gospodinjsko pomočnico v mestu pač bilo vseskozi jalov posel, ako ne bi bila mladenka že prej, kajpa primerno svojim letom in sposobnostim, z uspehom vpeljana v jezik, zgodovino, gospodarsko življenje, socialno medsebojnost (šege in navade), bogovernost svojega naroda.

A »poklicna obrazba« gospodinjskih pomočnic bo morala točno upoštevati posebno dvoje stvari: tehnizirano, oz. motorizirano plat »stanovanjske kulture« današnjega meščana in pa racionalizirani ali znanstveno ukoreninjeni način njegove prehrane. Toda kos bo temu le tako urejena poklicna šola, da učenka tamkaj ne sliši samo, ampak tudi vidi ter mora i pokazati, je li razumela ali ne, kako se pravilno streže: električnim in plinskimi napravami v stanovanju, sesalcu prahu, kurjavi v specialno zgrajenih pečeh, čiščenju boljšega posodja, občutljive obleke, finejšega pohištva, zahtevkom hišnega reda, okusa in čistoče v pospravljanju, higienskimi in dietetskimi zahtevkom v pripravljanju jedil itd.

Vrhunec poklicnemu obrazovanju pa mora i v poklicni šoli za gospodinjske pomočnice biti — »osebna obrazba«. Ko dekle pride »se predstavljat«, je že kar stalno, da najprej vpraša: »koliko bom

imela plače?» in »koliko bom prosta na teden?« Kakor da se naj ne bi i zaslužek gospodinjske pomočnice ravnal pretežno po njeni zmogljivosti!

Zato nam je nujno treba obrazovališča, kjer bi se takemu dekletu čim nazorneje razodevalo, da ni »vseeno«, kako gospodinjska pomočnica vrši svoje delo, da so marveč tiste naloge, ki jih narekuje na primer kuhinja, otroška soba, družinska bivalnica in miza, bolniška postelj itd. le na pol opravljene ali pa niti to ne, če jih opravlja svojih opravkov še nevešča začetnica, oz. samo nje ročna spretnost, in če ne sodelujejo hkrati še duševne sile iz globljih plasti tvoje osebe: čut odgovornosti, smisel za točnost, za red in tudi za škodo, ki jo zlasti začetnica tolikokrat napravi, spoštljivost in ljubezen za to in ono, kar jemlje v roke, značaj, okretnost duha...

In tako bo »poklicna šola« le tedaj zares pripravnica gospodinjskih pomočnic, ako jim tamkaj ob stvarnih primerih iz živega življenja postane jasno, da v pravem gospodinjstvu ekonomsko, pazljivo, varčno postopanje ni nemara isto, kar — skopost, higiena ne — mehkužnost, kuharska umetnost ne — pohlep po nasladah, red ne — sebičnost ali kaprice, vzgajanje otrok ne — prazne marnje. Samo v ta pravec naravnana poklicna šola bo »delovna« in »življenjska« šola, se pravi, ne pusto in neplodno obkladanje pomneža, marveč gojitev takih duševnih gibal, ki jim bo v danem primeru verjetno da sledilo — živo dejanje, oz. nehanje.¹

7. Iz Epiloga.

Kdor koli (oče, mati, učitelj, profesor, šolski nadzornik, kulturni politik, mojster v delavnici) bi v tej knjigi nemara iskal pripoznanjih, od izkušenj potrjenih receptov: učeniških, vzgojniških, obrazniških — ne boš jih našel. Deloma zato ne, ker je pedagoški »receptovnik« nemogoča reč! Saj niti en »pedagoški položaj« (ko kdo koga uči, spodbuja, vodi, vadi, kaznuje, usmerja itd.) ni enak drugemu položaju in prav zategadelj ni mogoče zanesljivo očrtati občeveljavna navodila.

Pa tudi treba ni, in to je glavno, kajti »vse zavisi od tega, da znaš tisto, kar je trajno veljavnega in za življenje sposobnega v pedagoški dedini pa v modernih pobudah in teorijah — strogo ločiti in držati vsaksebi od onega, kar se je preživelo in kar so zgolj življenju tuje abstrakcije«. (Fr. W. Foerster).

In le kolikor ti služi ali ne služi v ta pravec, gre knjigi pohvala ali graja.

¹ Gl. Fr. W. Foerster, Lebensführung. Ein Buch für junge Menschen. Poglavlje »Der häusliche Beruf«.

K. Pyma

